

DIENSTREIZEN
VAN EEN THUISBLIJVER

»PRIVÉ-DOMEIN«

NR. 272

MAARTEN 'T HART

DIENSTREIZEN
VAN EEN THUISBLIJVER

UITGEVERIJ DE ARBEIDERSPERS
AMSTERDAM • ANTWERPEN

Copyright © 2011 Maarten 't Hart

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BV Uitgeverij De Arbeiderspers, Herengracht 370-372, 1016 CH Amsterdam. *No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from BV Uitgeverij De Arbeiderspers, Herengracht 370-372, 1016 CH Amsterdam.*

Omslagontwerp: Nico Richter
Omslagfoto: Peter Boer

ISBN 978 90 295 7358 0 / NUR 321

www.arbeiderspers.nl
www.privedomein.info

INHOUD

Een dienstreis naar Maassluis	7
Een hoge roeping	20
Een studie zonder evolutie	27
Béla Szondi	41
Van Liverpool naar Hull	67
Biografie	85
Een vogelspin	101
Een dienstreis naar Göteborg	108
De bewonderaar	130
Een behulpzame bok	141
Dienstreizen naar Duitsland	154
Een primatenerfenis	183
De middernachtroepers	198
De catacomben	209
Gastschrijver!	223
Beenbreuk	234
Lucia	280
Voorspel tot de laatste dienstreis	308

EEN DIENSTREIS NAAR MAASSLUIS

Een dienstreis definieert de dikke Van Dale als een ‘ambts-halve gemaakte reis, reis in opdracht of t.b.v. een openbaar lichaam’. Hier rijst de vraag of een uitgeverij een openbaar lichaam genoemd kan worden. Ja, lijkt mij, dus toen uitgeverij Piper mij opdroeg een tocht naar Maassluis te maken, was er sprake van een dienstreis.

Misschien is het woord ‘opdroeg’ te sterk, misschien moet ik schrijven: uitgeverij Piper verzocht mij een reis te maken naar Maassluis. Aangezien het verzoek mij echter tegen de haren in streek, kan er toch van een opdracht gesproken worden.

Hoe kwam het zover? In Duitsland maken schrijvers onophoudelijk *Lesereisen*. Ze trekken van stad naar stad en dragen daar ’s avonds in boekhandels, bibliotheken, theaters, kerken, schouwburgen, scholen voor uit eigen werk. Het zijn doodvermoeiende tochten, nooit zonder nazit, ’s avonds laat, met *Schnaps* en *Bratwurst*. Voor een gesproken morgenmens als ik is zo’n *Lesereise* een loodzware beproeving. Toen ik in Duitsland bekend begon te worden, heb ik mij dan ook met hand en tand verzet tegen de pogingen van mijn toenmalige uitgever, Arche Verlag, om mij op *Lesereise* te sturen.

Uiteindelijk is het, zoals ik verderop zal beschrijven, tot een breuk gekomen met Arche Verlag. Mij viel een transfer ten deel naar Piper Verlag. Bij die uitgeverij berust men erin dat ik geen *Lesereisen* wil maken. Wil de schrijver niet naar Duitsland komen, dan komen wij, heeft men bij Piper bedacht, wel naar Nederland.

Aldus heb ik al eenmaal bezoek gehad van een horde interviewers, journalisten, tv-makers, critici. Ze werden door Piper ondergebracht in hotel De Doelen in Leiden,

en kwamen gezamenlijk naar Warmond om mij aldaar op eigen terrein grondig te ondervragen, te filmen en te fotograferen.

Blijkbaar bleek dit een hanteerbaar alternatief voor een Duitse dienstreis, want Piper Verlag organiseerde in februari 2010 andermaal zo'n omgekeerde promotiecampagne. Deze was groter van opzet dan de eerste aflevering. Dit keer werd een touringcar ingezet. En aangezien dat vervoermiddel ter beschikking stond, wat lette de pers dan om een tocht te maken naar de geboortestad van de schrijver, die in al zijn werken, al had hij er slechts de eerste achttien jaar van zijn leven gewoond, zo'n belangrijke rol bleef spelen? En wat zou het groots zijn als de schrijver dan een rondleiding door de stad zou willen geven, een en ander opgeluisterd met orgelspel in de Grote Kerk.

Toen ik van dit plan hoorde, sloeg de schrik mij om het hart. Had ik dat ooit geambieerd toen ik er als kind van droomde om schrijver te worden? Dat ik dan, uit hoofde daarvan, Duitse literaire journalisten door de Zure Vischsteeg zou loodsen of op de bordewijkiaanse grimigheid van de Nauwe dan wel Wijde Koestraat zou trakteren? Tegen Piper zei ik: 'Mijn zus verzorgt rondleidingen door Maassluis langs alle locaties die een belangrijke rol spelen in mijn werk, zij is ervaren, zij kan dat veel beter dan ik.'

Mijn vertaler, Gregor Seferens, was al eerder door mijn zus in Maassluis rondgeleid. Hij zei tegen Piper dat ze dat uitstekend had gedaan. Men ging er dus bij Piper mee akkoord dat mijn zus de rondleiding zou verzorgen. Mits ik dan wel, onopvallend in de achterhoede van het gezelschap, mee zou lopen om eventueel af en toe een vraag te beantwoorden die voor mijn zus te machtig zou blijken.

Vooruit dan maar, dacht ik. Dus reisde ik op een dinsdag in februari met de trein naar Maassluis. De bedoeling was dat ik de pakweg veertig Duitsers die met de bus vanuit Amsterdam zouden komen, dwars door Maassluis heen tegemoet zou lopen. Zij zouden vertrekken vanaf een par-

keerterrein bij de Zuidvliet. Mijn zus vertelde mij hoe ze van daar door Maassluis dacht te gaan kuieren, dus daar kon ik mijn wandeling in tegenovergestelde richting op afstemmen. Op enig moment zou ik de groep tegen het lijf lopen.

Toen ik met de trein in Maassluis arriveerde, vielen nog net de laatste sneeuwvlokjes. Wat er was gevallen, kon je eigenlijk geen vlokken noemen. Zelfs het verkleinwoord 'vlokjes' is nog te veel eer voor die eigenaardige flinterdunne plukjes sneeuw die de hele nacht door omlaag waren gekomen, en waarvan de helft al verdampte in de droge winterlucht. Maar al smolten de meeste plukjes dan boven de grond, uiteindelijk, omdat het plukjesbombardement maar aanhield, was de hele wereld bedekt met een vrij dun, glinsterend laagje sneeuw. Juist omdat het zo'n dun laagje was, was het overal akelig glad. Toen ik de trein uit stapte, gleed ik meteen Maassluis binnen. Behoedzaam glibberde ik het station af, in de richting van de Stationslaan.

Doodse stilte. Niemand te zien. De lucht klaarde op, de zon wierp gul een verblindend schijnsel over de witte daken van het havenstadje. Voetje voor voetje bewoog ik mij voort over de Stationslaan. Ik bevond mij weer in Maassluis, en het leek als altijd alsof het ruime hemelrond daar lichter, weidser, ruimer oogde dan overal elders. En het rook er zo verrukkelijk, zo bederfelijk, zo ongelofelijk Maassluizig, al ontbrak natuurlijk de ranzige stank van de inmiddels opgedoekte oliefabriek De Ploeg en de teerlucht van buizenfabriek Key & Kramer. Waar je ook maar ter wereld kon zijn, niets was toch te vergelijken met de geur van Maassluis. Alleen daar kon je de ware werkelijkheid ervaren, was je weer terug waar je domweg thuishoorde.

Aan het einde van de Stationslaan moest ik beslissen of ik links af zou slaan, naar het Hoofd, of rechts naar de Haven. Zou mijn zus met haar gevolg inmiddels op het Hoofd rond lopen? Mij leek dat niet onwaarschijnlijk. Dus nam ik mij voor af te slaan naar het Hoofd, maar even nog liep ik een klein stukje de Fenacoliusslaan op. Ik wilde een blik

slaan in de Piet Heinstraat. Ooit ben ik daaruit hardhandig verwijderd door zevendedagsadventisten, dus die straat is mij dierbaar.

De groentewinkel van Kap aan de ingang van de straat is omgetoverd in de Arrahman-moskee. Zo schrijdt de beschaving voort! Vredig en glinsterend wit lag de Piet Heinstraat erbij. Een oude vrouw in een kaftan met een hoofd-doekje op verscheen in een deuopening en was meteen ook weer verdwenen. Nooit zou meer iemand uit de Piet Heinstraat worden weggebezemd door zevendedagsadventisten.

Ik keerde terug op mijn schreden. Nu naar het Hoofd. Helaas is van die oude wijk nauwelijks de helft nog over. De griezelige straten waar ik als kind amper doorheen durfde te lopen, vernoemd naar moedige Sluizers die in 1813 aan het einde van de Franse tijd prematuur de prinsenvlag op de toren van de Grote Kerk hadden gehesen en daarvoor ter dood waren gebracht, de Arie Krijgsmanstraat, de Matthijs van Heelstraat, de Adriaan van Heelstraat, de Hendrik Schoonbroodstraat, zijn opgeofferd voor een brede rondweg die naar de veerpont voert die op Rozenburg vaart, zodat de helden ook vergeten zijn. Overigens heeft Hendrik Schoonbrood door tijdig te vluchten executie voorkomen. En Matthijs van Heel was te jong om doodgeschoten te worden.

Behalve dat griezelige wijkje is ook het vorstelijke zwembad weg, de Watertoren is weg, de oude aanlegsteigers op de hoek van de Haven naast het peilschrijfhuisje zijn afgebroken, en het peilschrijfhuisje zelf ook. Maar de Paul Krugerstraat is er nog, en de Joubertstraat, de De la Reystraat en een deel van de Generaal De Wetstraat en de Cronjéstraat plus de Dutoitstraat. In die laatste straat heeft Maarten van Buuren een groot deel van zijn jeugd doorgebracht, en hij heeft een prachtig boek geschreven over de middenstand op het Hoofd in Maassluis, en laat dat boek voorafgaan door een versje:

Hoofd van mijn dromen,
Hoofd van Maassluis,
daar wil ik wonen,
daar ben ik thuis.

Blijkbaar ben ik niet de enige die zo hangt aan zijn geboortestadje. Waarbij natuurlijk terstond de vraag rijst: hoe komt het dat twee schrijvers zo verknocht zijn aan hun jeugd in zo'n armzalig, grauw havenstadje als Maassluis, de stad die in een versje van Jules Deelder wordt omschreven als: 'Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Maassluis, hoekje om, trapje af, gekkenhuis'?

Het werk van Van Buuren geeft daar indirect een antwoord op. Wat hij in zijn boek beschrijft, is een wereld die zo radicaal verdween dat het wel lijkt alsof ze nooit heeft bestaan. Ben je terug in Maassluis, dan denk je op vrijwel elke straathoek vol verbazing: ja, warempel, de stad is er nog, de Grote Kerk staat er nog, de huizen zijn niet veranderd, het water in de vlieten en Havenkom ziet eruit alsof daarin nog altijd luiers worden uitgespoeld. Dus alles wat zich in mijn jeugd heeft afgespeeld en achteraf alleen maar een droom lijkt, moet zich toch, met deze huisjes en haven en Nieuwe Waterweg als decor, ooit echt hebben voorgedaan. En toch kun je, als je daar loopt op het Hoofd, zeker op zo'n dag in februari, met zo veel zon op zulke witbesneeuwde straten, amper geloven dat je daar, als je daar eertijds liep, opgenomen leek in een dynamisch universum.

De haven lag altijd vol coasters. Via lange, schuine, van rollers voorziene stellages waarover kistjes met tomaten ratelend omlaag rolden, werden die vanuit goederenwagons geladen. En aan de overkant van de haven gonsde het ook van de bedrijvigheid. IJle geluiden van klinkhamers klonken op uit de machinefabriek van Van der Bend. Je hoorde het venijnige gesis van lasapparaten. Je ontwaarde hoe de sleepboten van Smit & Co klaargemaakt werden voor vertrek. En midden in de haven oefenden duikers van

bergingsbedrijf Smit Tak. En onophoudelijk weerkaatste tegen de huizen het geratel van ankerkettingen. Tussendoor weergalmde, gillend als een rat in doodsnood, een snerpende stoomfluit die speels werd uitgeprobeerd. En op de Burgemeester De Jonghkade raasde steevast verkeer voorbij: de bus naar Rockanje en auto's en fietsen op weg naar de veerboot. Of juist omgekeerd: de *Hoofdingenieur van Elzelingen* had aangelegd en het verkeer stroomde eraf, de Burgemeester De Jonghkade op.

Ik liep daar, op die dag in februari, en er was geen mens te zien. De wereld lag, om met Bloem te spreken, verlaten van gerucht. Niets, totaal niets restte nog van de machtige dynamiek uit mijn jeugd. De haven was leeg. Ter hoogte van de plek waar ooit de Rode Villa stond (mooi gebouw, dus afgebroken), lag nu museumschip *De Bruinvisch* afge-meerd. Eertijds een bergingsvaartuig. Maar geen coasters meer, geen sleepboten, behalve ter hoogte van het voormalige kantoor van Smit & Co's internationale sleepdienst, museumschip *De Elbe*, een oude zeesleepboot die ook ng als actieschip van Greenpeace heeft gediend. Zelfs de meeuwen, altijd bij honderdtallen rondcirkelend boven het grauwe, van kleurige olievlekken voorziene water, hadden een goed heenkomen gezocht. Niets viel er daar voor hen nog te halen.

Op de hoek van de Burgemeester De Jonghkade en de Burgemeester Van der Lelykade stond zowaar nog café Het Veerhuis. Daar was ik ooit aangesproken door een zeeman die mij vroeg waar 'meisjes' zaten. Niets begreep ik van die vraag. Razend was die man geworden, hij had mij door elkaar geschud, hij had gedreigd mij in de haven te werpen. Eind van de middag was het, ergens in december. Mist, duisternis, kou – wat was ik bang geweest. Maar ja, bang was ik als kind altijd en overal geweest, maar vooral op het Hoofd en in de straatjes bij de Zuidvliet, de Hoekerdwarsstraat, de Sandelijnstraat, het Stronikaadje, de Sluispolderhof, het Paard z'n Bek.

In de verlaten Dutoitstraat liep ik langs het huis waar

Maarten van Buuren had gewoond. Eenmaal was ik daar binnen geweest, omdat de moeder van Maarten van Buuren mij ervan verdacht dat ik niet de juiste prijs had gerekend voor het brood dat ik had bezorgd. Zij wilde op papier alles precies narekenen, dus ik moest binnenkomen, en inderdaad, ik bleek haar drie cent tekort te hebben gedaan. Ik werd zowat gelynacht. Maar daar was ik aan gewend. Overal waar ik in Maassluis met de bakkerskar aan de deur kwam, of het nu in de Sandelijnstraat was of op de Govert van Wijnkade, kon zich opeens de toorn van een stadsgenoot of stadsgenote over je ontladen. In de Van der Horststraat ben ik door ouderling Langeveld afgetuigd met een wandelstok, omdat ik hem geen melkwit kon verschaffen. Toen ik research deed voor mijn boek *Het psalmenoproer* kwam ik in allerlei oude bronnen over het Maassluis van de achttiende eeuw onophoudelijk klachten tegen over de knorrige, gemelijke, achterdochtige aard der Sluizers en over hun ultrakorte lontjes, al werd hun lichte ontvlambaarheid niet als zodanig verwoord.

Over de spoorwegovergang verliet ik het Hoofd. Overal nog steeds doodse stilte. Eertijds zouden, voortgetrokken door bruine ruinen, al minstens drie groentekarren mij tegemoet zijn gekomen. Of de kar van melkboer Van Baalen, achter een kreupele dubbele hit.

Ik liep langs het brugwachtershuisje. Het was in verval. Met plastic waren de kapotte bovenramen afgeplakt. Eens werd ik door een tv-ploeg in Maassluis gefilmd. Plotse-ling gutste de regen zo overvloedig neer als alleen maar in Maassluis mogelijk is. De havenmeester passeerde ons, riep: 'Schuil even in het brugwachtershuisje.' En hij opende de deur reeds, zei tegen de brugwachter: 'Je krijgt een momentje gezelschap.' Wij gingen naar binnen, cameraman, geluidsman, regisseur, meisje van de catering en ik. De brugwachter, zo'n betoverend topproduct van tweehonderd jaar inteelt uit de Lijndraaierssteeg, keek alsof hij ons wilde vermoorden. Het cateringmeisje deelde koffie uit, vroeg allerliefst aan de brugwachter of hij ook koffie

wilde. Hij verhief zich half uit zijn zetel en brulde: 'BLIEF IK NIET!' Het meisje kromp in elkaar. Om haar verwarring en schrik de baas te worden zei ze tegen de brugwachter: 'O, sorry, u hebt natuurlijk al koffie gehad.' Weer verhief hij zich half, hij brulde: 'DACH 'T WEL!' En dat tegen zo'n leuk meisje met een hups paardenstaartje.

Maassluis, had ik toen gedacht, we zijn weer thuis, zo zijn de mensen hier. Dat vind je toch nergens anders, deze unieke mengvorm van onbeschoftheid en gemelijkheid.

Ik liep over de binnenhaven. Ik zag dat de richels waar vroeger bij hoog water de vloedplanken in geplaatst werden, verwijderd waren. Ach, wat jammer, nooit zouden er meer vloedplanken geplaatst kunnen worden! Als kind had ik de aanblik daarvan altijd prachtig gevonden. Om te voorkomen dat het wassende water bij een echte stormvloed de Taanstraat of het Wijde Slop in zou lopen, konden die, evenals trouwens ook de Zure Vischsteeg, met vloedplanken worden afgesloten. Omdat mijn vader bij Gemeentewerken in dienst was, werd hij ingeschakeld als er vloedplanken gezet moesten worden. En daar moest hij ook de wacht bij houden, want als het water hoger steeg dan de vloedplanken moesten zandzakken soelaas bieden. Menigmaal heb ik hem, als hij de wacht hield, shag gebracht. Ook op 31 januari 1953 heb ik hem, toen hij in de Taanstraat dienst had, van shag voorzien. Op het moment dat ik hem, nog vrij vroeg op de avond, zijn zware Van Nelle overhandigde, sijpelde het water al over de vloedplanken heen. 'Dat ziet er niet best uit,' had hij gemompeld.

In de binnenhaven lagen zowaar enkele zandbakken en rijnen. Maar niets viel er te bespeuren van enige bedrijvigheid. Ook aan de overkant van het water, waar reusachtige trechters hadden gestaan die vanuit de binnenschepen voortdurend werden volgeladen met graan of grind, welk graan of grind dan weer werd afgevoerd door vrachtauto's die hun laadbakken onder de uitmondingen van die trech-

ters manoeuvreerden, was geen mens te zien. Scheepswerf De Haas glansde in het zonlicht. Doch gewerkt werd er niet.

Ik wierp een blik in de Zure Vischsteeg en zag tot mijn grote verbazing dat het straatnaambordje was weggehaald. Waarom? Waar vond je dat elders? Zure Vischsteeg! En dat voor zo'n fraaie kruip-door-sluip-doorverkeersader van Haven naar Zandpad. Zo'n bordje haalde je toch niet weg? Wat moesten nu al mijn bewonderaars beginnen die een bedevaartstocht naar Maassluis maakten en op zoek gingen naar de herhaaldelijk door mij beschreven Zure Vischsteeg?

Zwaar aangeslagen vervolgde ik mijn tocht. Ik liep langs museumschip *De Hudson*, dat afgemeerd lag tegenover de plaats waar vroeger een uitzonderlijk fraai logement had gestaan, herberg De Moriaan (afgebroken uiteraard). Aan de stadhuiskade lag het beroemdste Maassluise museumschip afgemeerd: *De Furie*. Ooit een openbrugsleepboot, met een tweevuurs Schotse ketel en een triple-expansiemachine van 450 pk. Nu heeft het de status verworven van Varend Museum en mag het zich verheugen in het bezit van het Waarderingsschildje Beschermd Stadsgezicht van de gemeente Maassluis. Hoe een schip een stadsgezicht kan zijn, blijft overigens een raadsel. (Het biedt wel perspectief; wellicht krijg ik dat schildje mettertijd ook opgespeld.) Maar stadsgezicht of niet, *De Furie* heeft gezorgd voor een jaarlijks terugkerend maritiem volksfeest. In het eerste weekend van oktober staat Maassluis in het teken van de Furieade. Dan branden reeds op vrijdagavond op alle vensterbanken Furieade-kaarsen en de dag daarop barst het feest los, met onder andere in de haven een vlootschouw van oude en recent verworven museumschepen.

Maar de Furieade leek op die dinsdag in februari nog heel ver weg; het was doodstil in Maassluis. Ook op de Zuiddijk ontbrak elke vorm van verkeer. De Hoogstraat lag erbij alsof er nooit meer iemand overheen zou lopen.

De Wip, destijds toch altijd het hellende vlak waar je elke Maassluizer vroeg of laat tegen het lijf liep, en waar Heleentje Lub door een drietonner was overreden maar er springlevend onder vandaan was gekropen, leek een vervallen skischans. Ik waagde mij erop, maar dat bleek niet zonder gevaar. Over de steile helling begon ik omlaag te glijden. Ik greep mij vast aan de spijlen van het ijzeren hek langs de afgrond van de Wateringersluis. Spijl na spijl vastgrijpend kon ik mij omlaag manoeuvreren.

Uiteindelijk bereikte ik de markt. Daar liepen zowaar enkele Maassluizers. Nou ja, Maassluizers, ze droegen hoofddoekjes. Daar heb ik overigens geen enkel bezwaar tegen, ik juich de islamisering van Nederland van harte toe. Mettertijd zal koningin Amalia de troonrede voorlezen met een hoofddoekje om. Prachtig! De islam is in ieder geval minder griezelig dan het katholicisme of het calvinisme, al is het uiteraard een echte godsdienst, en godsdienst blijft nu eenmaal, net als ziekte en oorlog, een van de gesels der mensheid.

Er begon weer wat sneeuw neer te dalen. Vlokjes? Het leken wel snuffjes cocaïne zoals ze daar neerdwarrelden. Geestverruimende middelen! En dat in Maassluis, waar men de geest, de losbandigheid van de Furieade ten spijt, juist altijd in de kerken en zondagsscholen en adventisten-lokaliteiten probeert te knevelen!

Ik bereikte de Noordvliet. Mijn zus had mij gezegd dat ze daar, bij boekhandel Keizerrijk, haar rondleiding zou aanvangen. Maar er was geen mens te zien. Had ik de Duitsers gemist? Liepen ze wellicht al op een van de andere locaties die mijn zus had genoemd, de Algemeene Begraafplaats bijvoorbeeld? En waren ze van daar al op weg naar mijn geboortehuis in de Patijnestraat?

Ik keerde terug op mijn schreden. Ik liep de Markt weer af, de Nieuwstraat door, de Jokweg over. In onze straat zowaar een teken van leven. Voor de natuurvoedingswinkel op de hoek van Patijnestraat en Jokweg stond het winkelpersoneel (één dame) een sigaretje te roken. Ik liep

langs mijn geboortehuis. Zo te zien was er niemand thuis.

Ooit had een NCRV-filmploeg daar stoutmoedig aangebeld.

‘Wat mot dat?’ had de achterdochtige bewoner gevraagd.

‘Wij wilden graag het geboortehuis van Maarten ’t Hart filmen. Mogen wij binnenkomen?’

‘Ben je nou helemaal besodemieterd? Maarten ’t Hart? Ik lees die rotzooi niet.’

Jammer genoeg had de NCRV dat niet opgenomen. Zou toch een mooie promotievideo zijn geweest voor het Nationaal Maarten ’t Hart Documentatiecentrum dat op mijn vijfenzestigste verjaardag in de Openbare Bibliotheek te Maassluis geopend zou worden, maar de opening was bij gebrek aan baten uitgesteld. Zo ver kan het met je komen als schrijver dat er op enig moment in je vaderstad een Nationaal Documentatiecentrum wordt geopend. Wees gewaarschuwd, aankomend auteur, kijk uit naar een minder griezelig beroep.

Zo’n centrum juich ik overigens schoorvoetend toe, mits breder van opzet. Zorg voor documentatie over alle Maassluise schrijvers, Pieter en Hendrik en Jacob Schim, stuk voor stuk geweldige dichters die vooral het Garrels-orgel hebben bezongen, en de dichteres van wie de naam zelf al een prachtig kleengedicht is: Rijkje Bubbezoon (ook zij heeft het Garrels-orgel bezongen), en Willem van der Jagt, die ik in mijn boek *Het psalmenoproer* laat optreden, en die het psalmgezing met het Garrels-orgel heeft bezongen, en natuurlijk Maarten van Buuren, en Monica Sauer (in *Huis en hemel* geeft ze een onopgesmukt beeld van een welbekende Maassluise arts, dokter Collet) en nog tal van andere ten onrechte wat minder bekende Maassluise schrijvers.

En verzamel in dat Documentatiecentrum ook de uitspraken van schrijvers van elders over Maassluis. Bijvoorbeeld van de dames Wolff en Deken in *Sara Burgerhart*: ‘Nog voor de middag kwamen wij in Maassluis. ’t Is een

fraaie plaats wat de ligging betreft, doch ik heb geen zin in dorpen die zo stedelijk zijn.'

Ik liep de Van der Horststraat uit. Ook daar doodse stilte. Maassluis zelf leek een dode stad geworden, Maassluis-la-Morte, net als Brugge in Bruges-la-Morte in het boek van Georges Rodenbach. Ik besteeg de trap naar de Dijk. Op korenmolen De Hoop wapperde fier een vlag, maar de molen zelf maalt niet meer. De molen is een museumstuk geworden.

Langs de enige huizen in Maassluis met iets van de allure van villa's liep ik in de richting van de begraafplaats. Ook op de begraafplaats niets dan zon en besneeuwde grafstenen. Waar bleven die Duitsers in godsnaam? Zou ik ze wellicht op het Hoofd zijn misgelopen? Kon het zijn dat zij, terwijl ik door de Dutoitstraat liep, juist op dat moment de pracht en praal van de Generaal De Wetstraat hadden bewonderd? Dan waren zij nu wellicht op weg naar de begraafplaats en zou ik hun op de Stationslaan tegen het lijf moeten lopen. Maar toen ik mij daar voor de tweede keer glijdend en glibberend overheen bewoog, zag ik alleen maar twee kleumende kauwen op een kale tak van een plataan.

Andermaal het Hoofd op? Mij leek het beter dan maar neer te strijken op het bankje bij de spoorwegovergang. Toen ik daar zat en dacht aan al die ijveraars voor mijn zaak – Michiel Horn, die in Canada belangeloos al mijn boeken in het Engels vertaalt en zich er enorm voor inspanst ze gepubliceerd te krijgen, en Ardjan Noorland, die zo punctueel de bibliografie bijhoudt – dacht ik: echt, geweldenaars, het is te veel eer, mij komt zo veel inspanning niet toe, ik ben maar een jongetje uit een saneringsbuurt in Maassluis, ik was ertoe voorbestemd vuilnisophaler of plantsoenarbeider of rioolwerker te worden, of op z'n best kantoorbediende bij de voormalige buizenfabriek van Key & Kramer. Er is iets grondig misgegaan, en daarom zit ik hier nu vergeefs te wachten op Duitsers die niet verschijnen omdat ze opeens beseft hebben dat ze hun kostbare tijd verspil-

len aan net zo'n verteller als Fritz Reuter, die zijn *Ut mine Stromtid* nog moet schrijven. Welaan dan, dacht ik, laat ik hier alvast beginnen aan *Ut mine Stromtid* in Maassluis, laat ik een 'Ode op Maassluis' dichten, met Gerrit Achterbergs 'Ode aan Den Haag' als voorbeeld.

En ik zat daar vredig in de zon, terwijl af en toe snuifjes cocaïne omlaag dwarrelden. Omdat ik mobiele telefoons verafschuw, kon men mij er niet van op de hoogte stellen dat de Duitsers als gevolg van de gladheid met hun bus vooralsnog niet uit Amsterdam hadden kunnen wegkomen. In alle rust kon ik daar mijn ode aan Maassluis componeren.

ODE AAN MAASSLUIS

Maassluis, ooit boordevol bedrijvigheid
met van de scheepvaart overal een vleug,
op Maasland aan, de vlietenwijk,
die bidt en zich nog Abram Kuyper heugt.

Maar in de haven liggen ze te kijk,
museumschepen met de vlag halfstok,
want visserij is hier verleden tijd.
De sleepdienst Smit & Co vertrok.

Maassluis, je tikt ertegen en het gromt,
al is de stoomfluit van De Neef verstomd.
Geen touwbaan meer, geen Wallramit,
geen loods die nog zijn diensten biedt.

Zet er een hek omheen bij 't volgend jubileum.
Dit is geen stad, dit is een mausoleum.

EEN HOGE ROEPING

Ik trad op in Deventer. Na afloop verrees een vrouw. Ze beet de zaal toe: 'Jullie hier hebben allemaal zitten lachen.' Vervolgens wees ze diverse toehoorders aan en zei bits: 'U hebt gelachen, en u hebt gelachen, en zelfs u, meneer de burgemeester, hebt smakelijk gelachen.' Waarna ze mij toornig toebeet: 'Meneer 't Hart, u verzaakt aan de hoge roeping van het schrijverschap, u bent een entertainer.'

Is het waar? Is het schrijverschap een hoge roeping? En verzaak ik daaraan?

Als schrijver, zo hoopte ik, zou ik met mijn medemenssen kunnen communiceren zonder daarvoor het huis uit te hoeven. Vanuit mijn zolderkamer wilde ik de mensheid bestoken met mijn verhalen, mijn ideeën, mijn opvattingen. Op diezelfde kamer wilde ik kennisnemen van de verhalen en ideeën en opvattingen van andere schrijvers, van wie ik de werken uit boekwinkels en bibliotheken haalde. Ook van schrijvers en dichters uit lang vervlogen tijden. Sterker, vooral van hen, omdat het zo hartverwarmend is als je, in de achter ons liggende eeuwen, verwante, eenzelvige zolderkamerbewoners ontdekt, zo'n geweldige schrijver bijvoorbeeld als Theodor Fontane, die zijn romans moederziel alleen vervaardigde in alkoven van armzalige hotels. Of zo'n *Stubenbocker* als Friedrich Nietzsche, die op een zolderkamer in Sils-Maria zijn aforismen componeerde. Of zo'n dichteres als Emily Dickinson, die haar 'letter to the world' in een achterkamer te Amherst vervaardigde.

Maar wat blijkt als je per ongeluk schrijver bent geworden? Dat er onophoudelijk druk op je wordt uitgeoefend om je zolderkamer te verlaten! Men zet alles op alles om je maar zo ver te krijgen dat je in bibliotheken of literaire cafés of boekhandels, bij voorkeur 's avonds rond half negen,

of soms zelfs nog later, over je werk komt spreken of uit je werk komt voorlezen. Door je Duitse uitgeefster word je net zo lang bewerkt en gehanteerd tot je dan uiteindelijk maar toegeeft en nota bene tot tweemaal toe afreist naar de Leipziger Buchmesse om daar, in de stand van de uitgeverij, maar een beetje te leuteren met voorbijdreunende bezoekers, en natuurlijk, vanzelfsprekend moet je ook aanwezig zijn op de Frankfurter Buchmesse.

Uiteraard moet je, zodra daar ook maar een boek van je in vertaling verschijnt, naar Engeland, om in claustrofobische keldertjes door radioreporters geïnterviewd te worden. En je Zweedse uitgever dringt er onophoudelijk op aan dat je naar Stockholm zult komen om daar ook weer voor radio en tv op te treden, en nog belangrijker vindt hij het dat je naar Göteborg afreist, want daar wordt jaarlijks die geweldige Book Fair georganiseerd. En men prest je om in Canada te komen voorlezen, en er wordt alles op alles gezet om je in Helsinki een of andere zomerconferentie van auteurs te laten bijwonen. Mijn Zweedse uitgever zei: 'Het is ongelooflijk eervol om daar in Finland uitgenodigd te worden, je kunt het eenvoudig niet maken om daar niet heen te gaan', maar huiverend zag ik al voor mij hoe ik daar, belaagd door kleine, venijnige muggen, totaal ontheemd zou vertoeven tussen zuipende, rokende nachtbrakers.

Als je eenmaal een gearriveerd en vertaald schrijver bent, lijkt het net alsof de hele wereld tegen je samenspanst om je af te houden van datgene wat je ooit als een hoge roeping ervoer: een boek schrijven. Want zelfs als je je tot het uiterste verzet tegen al die opgedrongen reisjes (ik heb botweg geweigerd om naar Montreal en Helsinki af te reizen), dan weet men je thuis wel te vinden en is er voortdurend aanloop van interviewers en, haast nog honderdmaal erger, van fotografen, 'the lowest breed of men', zoals Flannery O'Connor hen noemde. Om nog maar te zwijgen van filmers, die rustig een hele dag uittrekken voor twee minuutjes beeldmateriaal, en die twee minuutjes zijn dan bijeengesprokkeld door je doodgemoedereerd tien

keer een of andere malle scène te laten overdoen. Wil je toch nog schrijven, dan moet je je arbeid *so ganz nebenbei* in de vroege morgenuren verrichten, want de rest van de dag gaat heen met allerlei onzalige nevenactiviteiten, waarvan de voornaamste en vermoeiendste is: zo veel mogelijk alles afhouden wat men je *all over the world* wil laten doen.

Behalve aanloop van mensen met wie je een afspraak hebt gemaakt, heb je ook aanloop van allerlei lieden die het in hun hoofd halen om onaangekondigd bij je aan te bellen, in de veronderstelling dat je ze, ondertussen aangenaam met ze converserend, zult onthalen op koffie of thee. Ze zijn vaak stomverbaasd, soms zelfs duidelijk gebelgd als je hen niet wilt binnenlaten. 'Maar ik ben een van uw grootste bewonderaars, en toch wilt u mij niet ontvangen?' In de zomermaanden is er onophoudelijk aanloop van Duitse echtparen die hier aan de Nederlandse kust vakantie vieren en op enig moment op het idee komen om, nu ze hier toch vertoeven, bij wijze van vakantie-uitje bij de in Duitsland zo populaire schrijver Maarten 't Hart op bezoek te gaan. Toegegeven: anders dan Nederlandse bewonderaars brengen ze altijd een cadeautje mee, doch wat moet je met zo'n gebronsd echtpaar? Binnenhalen? Maar dan blijven ze rustig de rest van de dag zitten.

Meestal lukt het om deze Duitse echtparen af te poeieren. Soms echter zijn ze via de openstaande achterdeur je huis al binnengedrongen voordat je hen opgemerkt hebt, en krijg hen er dan maar weer eens uit. Vaak ook strijken ze onbekommerd neer op onze terrasstoelen, en soms lijkt het haast alsof ze ervan uitgaan dat je hen daar dan zult bedienen.

Enfin, de tol van de roem, zullen we maar zeggen, want wie ik mijn leed ook onder ogen breng, niemand heeft medelijden met me. Eigen schuld, dikke bult. Dan had je, als je er zo nadrukkelijk voor opteert om met rust gelaten te worden, maar rioolwerker of lijkschouwer of vuurtorenwachter moeten worden. Dat is het algemeen gevoel van mijn schaarse vrienden.

Mijn vader wilde dolgraag dat ik arts zou worden. Mij leek dat het vreselijkste beroep: altijd klaarstaan voor kwakkelende medemensen. En daarbij de hele dag door, en soms zelfs 's nachts als zich een spoedgeval zou voordoen, verbaal en, haast nog erger, fysiek contact met andere mensen. Plus niet zelden de onthutsende aanblik van verwondingen, kwetsuren, pus, angstzweet, etter, bloed. 'In dienst van de lijdende mensheid,' zei mijn vader met betraande ogen, 'wat kan er nou mooier zijn?'

Ik hield voor mij wat ik dacht: laat die lijdende mensheid alsjeblieft creperen, en de gezonde mensheid erbij, want de mens is een ramp voor alles wat leeft, even meedogenloos als rücksichtslos buit hij de natuur uit ten eigen bate. Op-rotten, die mensheid.

Het is jammer dat mijn vader al zo lang dood is, want ik had hem graag onder ogen gebracht dat ik met grote regelmaat brieven ontvang van nabestaanden die mij verzekeren dat hun vader of moeder, lezend in een van mijn boeken, op hun sterfbed door mijn werk opgemonderd werden. Als typische sterfbedauteur lijk ik warempel alsnog in dienst getreden van 'de lijdende mensheid'. Nabestaanden, voorrijdend in luxe stationcars of terreinwagens, leveren uit dankbaarheid vaak hele platencollecties van de overledenen af.

Mijn vader kon maar niet accepteren dat ik, zoals hij het liefde te noemen, 'een geestelijk eenpittertje' was. Mijn vader wilde me de deur uit hebben, wilde dat ik lid werd van jongelingsverenigingen, wilde dat ik achter de meisjes aan ging, wilde dat ik op verjaardagen sigaretjes mee ging roken, en dat terwijl ik niets heftiger, alomvattender haat dan de Nederlandse verjaardagscultuur. Mijn eenzelveigheid beangstigde hem.

Ik heb hem eens voorgehouden wat Nietzsche schreef: 'Sommige mensen zijn zo gewend met zichzelf alleen te zijn, dat ze zich helemaal niet met anderen vergelijken, maar in een rustige, blijde stemming, goede gesprekken met zichzelf voerend, ja lachend hun monologisch leven

voortspinnen. Je moet bepaalde mensen dus hun alleen zijn gunnen en niet, zoals vaak gebeurt, zo dom zijn hen erom te beklagen.'

Het maakte geen enkele indruk op hem, hij vroeg: 'Die Nietzsche, was dat niet een vreselijke godloochenaar?' En hij bleef er maar op aandringen dat ik arts zou worden.

Uiteindelijk, toen het langzaam tot hem doordrong dat ik dat prachtberoep verfoeide, had hij voor mij nog een andere pijn op zijn boog: burgemeester. Ook zo'n beroep waarbij je de hele dag door, en vaak ook 's avonds, geïnvolveerd bent met medemensen van allerlei slag. Eigenaardig toch dat hij uitgerekend voor zo'n akelig asociaal iemand, voor zo'n *Musterbeispiel-einzelgänger*, beroepen uitzocht die volstrekt haaks stonden op eenzelfgheid.

'Wat wil je dan?' riep hij vol vertwijfeling, als ik zo'n voorstel weer eens categorisch had afgewezen, 'je zult toch iets moeten kiezen. Met lezen kun je je brood niet verdienen, daar kun je je beroep niet van maken.'

'Ik wil een beroep,' zei ik, 'waarbij ik totaal niets met mensen te maken heb, werk dat ik in volgestrekte afzondering verrichten kan.'

En daarom ben ik eerst wetenschapper, en later full-time auteur geworden. Wetenschapper bleek een schot in de roos. Jarenlang zat ik vredig moederziel alleen achter een canvasgordijn waarop een bord hing met 'Niet storen'. Met behulp van een *event-recorder* registreerde ik, terwijl ik de ene aria na de andere neuriede uit cantates van Bach, het gedrag van driedoornige stekelbaarzen. Maar wat een fatale misrekening dat schrijven, anders dan in de dagen van Fontane en Nietzsche, ook in vergelijkbare afzondering verricht zou kunnen worden.

Ongetwijfeld zijn er, her en der op de wereld, net zulke mensen als ik er indertijd een was, 'geestelijke eenpittertjes' die dromen van hun in volgestrekte afzondering vervaardigde 'letter to the world'. Leer onder meer uit wat hierna volgt wat je te wachten staat en waaraan je blootgesteld zult worden. Je zult moeten signeren in boekhandels,